

ŞAİR EŞREF ŞEMİZADE'NİN "SAYLAMA ESERLER"ADLI ESERİNİN İÇERİK VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ*

THE CONTENT AND WORDING FEATURES OF POET ESREF SEMİZADE'S
"SAYLAMA ESERLER"

Yunus Emre KARADUMAN

Öğretmen, MEB, Erzincan Ortaokulu
Erzincan/Türkiye.

Teacher, MEB, Erzincan Secondary
School

Erzincan/Türkiye.

yunusemrekaraduman24@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5387-6909

Arzu Sema ERTANE BAYDAR

Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım
Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe
Eğitimi Ana Bilim Dalı,
Erzincan/Türkiye.

Prof.Dr., Erzincan Binali Yıldırım
University,

Faculty of Education,

Erzincan/Türkiye

arusemabaydar@windowslive.com

ORCID ID: 0000-0001-8025-0146

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1249956

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 10.02.2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 26.04.2023

Yayın Tarihi / Date Published: 20.04.2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Nisan / April

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Karaduman, Y. E., & Ertane-Baydar, A. S. (2023). Şair Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler"Adlı Eserinin İçerik ve Üslup Özellikleri. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 5(11), 195-210.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

* Bu çalışma Prof. Dr. Arzu Sema Ertane Baydar danışmanlığında Yunus Emre Karaduman tarafından hazırlanan "Eşref Şemizade'nin 'Saylama Eserler' Adlı Eserinde Dil ve Üslup" isimli yüksek lisans tezinden hareketle oluşturulmuştur.

Öz: Kırım Tatar şairi Eşref Şemizade, Kırım Tatar edebiyatının önde gelen isimlerindedir. Kırım halkının değişmeyen kaderi olan göçler ve soykırım konularından başlayarak birçok konuda şiir yazmış olan şair halkının hislerine tercüman olmuştur. Bu çalışma Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler" adlı kitabındaki şiirlerinden hareketle okuyucuya vermek istediği iletilerin tespit edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca Kırım Tatar edebiyatına şairin penceresinden bakarak dönemin edebiyatı hakkında bilgi sahibi olunması da amaçlanmıştır. Şair kaleme aldığı şiirler ile dönemin yaşanan önemli olaylarını edebi bir dille insanlara anlatmıştır. Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler"inde yer alan şiirler konularına göre tasnif edilmiştir. Eşref Şemizade şiir dilini etkin bir şekilde kullanan şairler arasında yer almaktadır. Eserinde aşk, vatan, memleket özlemi, edebiyat ve şiir gibi kavramları etkili bir şekilde işlediği görülmektedir. Eşref Şemizade'nin dönemin önemli şairlerinden ve düşünce adamlarından biri olarak ortaya koymuş olduğu eserler Kırım halkına her zaman güç vermiş ve yol göstermiştir. Şairin ele almış olduğu konular ve bu konuların okuyucu açısından önemi çalışmanın sonuç kısmında dikkate sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırım Tatar Edebiyatı, Türk Dili, Eşref Şemizade, Şiir, Üslup

Abstract: Eşref Şemizade, the poet of Crimean Tatar is the prominent name of Crimean Tatar Literature. He articulated his public feelings with poems started many issues that Crimean public's unchanging fate about migrations and genocide. This study is prepared with the aim of detecting the messages in poems to the readers called "Saylama Eserler" that belongs to Eşref Şemizade. Also it is aimed to have knowledge about Crimean Tatar literature with eyes of poet's. The poet has told people about the important events of the period with the poems which he has written with a literary language. The poems sorted out according to their subjects in Eşref Şemizade's work called "Saylama Eserler". Eşref Şemizade takes part in the poets who uses the language of poem effectively. In his work it is seen that he processes love, homeland, longing for homeland, literature and poem effectively. The works of Eşref Şemizade who is the important poets and thinker of term, always sustains and leads to Crimean public. The subjects which poet take in hand and these subjects importance with aspect of reader is presented to the attention at the end of study.

Key Words: Crimean Tatar Literature, Turkish Literature, Eşref Semizade, Poem, Turn of Expression

Giriş

Kırım tarih boyunca çatışmaların yaşandığı bir alan olmuştur. Türk kavimlerinin uzun yıllardır yerleşim yeri olan bu alan birçok kez sürgün hayatlara şahitlik etmiştir.

Bir Türk ve Müslüman halkı olan Kırım Tatarları Kırım yarımadasının yerli halkıdır. Kırım'da Türk kavimlerinin mevcudiyeti en azından VI. yüzyıla kadar iner ve Hazarlar, Peçenekler, Kıpçaklar (Kumanlar) Altın Orda, Anadolu Türkleri (Selçuklu ve Osmanlılar) ve Kırım Hanlığı tarihi zincirindeki Türk halk ve devletlerini içine alır (Kırımlı 2010: 5).

Karadeniz'in kuzeyinde yer alan Kırım yarımadası uzun yıllar Kırım Tatar halkının yaşadığı ata toprağıdır. En son Ukrayna'ya bağlı olan Kırım Tatar Cumhuriyeti geçmiş yıllarda olduğu gibi yine Rusya tarafından 2014 yılında ilhak edilmiştir. Sürekli baskılara maruz kalan Kırım halkı ne yazık ki yine Rusya'nın dayatmalarıyla karşı karşıyadır. Rusya Kırım'ı her zaman güvenliğinin en önemli noktası görmüştür.

Netice olarak hem Kırım hem de Kafkas göçlerine yol açan temel sebep; Rusya'nın buradaki unsurlarla düşmanlık içerisinde bulunması, onlara

güvenmemesi, mutlak anlamda güvendiği toplulukları bu bölgelere yerleştirmek amacıyla, bölgedeki yerli halkı daha iç bölgelere yerleştirmek amacıyla, bölgedeki yerli halkı daha iç bölgelere sürmek istemesi, buna da halkın şiddetli tepki göstermesidir denilebilir (Saydam 2010: 81).

Kırım halkı ise tüm bu asimilasyon ve yıldırma çalışmalarına karşı her zaman milli kimliklerini koruyarak karşı koymaya çalışmış ve yapılan baskılara boyun eğmemiştir. Bu alanda en önemli birliktelik dil ile sağlanmaya çalışılmıştır. Dönemin önemli isimlerinden İsmail Gaspıralı dil birlikteliğini sağlayabilmek amacıyla çalışmalar yapmıştır. Tercüman gazetesinde tüm Türklerin anlayabileceği bir dil oluşturmaya gayret göstermiş ve bu nedenle buna en uygun dilin de Osmanlı Türkçesi olduğunu savunmuştur.

Bunun başlıca iki sebebi vardı: Birincisi, Osmanlı Türkçesinin bir imparatorluk dili olmasıdır. İkincisi ise, 19. yüzyılın başlarından itibaren Çarlık hükûmetinin Türkler arasına Rus göçmenler yerleştirmeye başlaması ve bunun neticesinde her Türk boyunun mahallî bir dil ve edebiyat oluşturmak için gayret etmeye başlamasıdır. Ancak, Osmanlı Türkçesinin Arapça, Farsça terkip ve ibarelerle dolu olması, diğer boyların bu Türkçeyi anlamalarını zorlaştırıyordu (Toker 2004: 36).

Gaspıralı bu zorluğu aşmak için anlaşılması zor ifadeleri ayıklayarak yerine başta Kırım olmak üzere diğer Türk lehçelerinden kelimeler aldı. Bu sayede ortaya daha anlaşılır bir ortak dil çıkmış oldu.

Rusya'nın baskılarının devam ettiği dönemde Eşref Şemizade Kırımın Kezlev şehrinde 1908 yılında bir öğretmen ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelir. İlk öğrenimini İstanbul'da tamamlayan şair yükseköğrenimini Moskova Sinema Enstitüsü'nün senaryo bölümünde tamamlar. İlk şiirini henüz on altı yaşındayken yazar. Genç yaşta Kırım Tatar Edebiyatçıları çevrelerinde yer alıp, 1929 yılında Latin alfabesi ile çıkan Kız Aydın mecmuasında yazar olarak görev alır. 1932-1937 yıllarında Kırım Tatar Yazıcılar birliğinde başkâtip olur. Şiirlerini hayatta ne hissetmişse o doğrultuda yazan şair, birçok farklı konuda şiir yazar.

1. İNCELEME

1.1. Eşref Şemizade'nin Şiirlerinde Aşk ve Sevgili

Aşk, aşırı sevgi ve bağlılık duygusu olarak tanımlanmaktadır. Eşref Şemizade'nin incelediğimiz eserinde genel olarak işlenen en önemli konulardan biri aşk temasıdır. Şair esere "İlkin Sevgi" şiiriyle başlıyor:

Men seni er vaqıt körmek istiymen.

Qalbimi, qalbiñmen örmek istiymen.

Yaşamaq, sevilmeq, sevmek istiymen. (Şemizade s.23)

Bu şiiriyle şair her zaman sevilmeq istediğinden bahsetmektedir. Şiirin devamında sevgilinin onu sevmemesinde korktuğunu anlatmakta ve ondan kendisinin içini rahatlatacak davranışlarda bulunmasını istemektedir. Şair şiirlerinin

çoğunda sevgiliye seslenmekte ve ondan kendisine ümit verecek sözler söylemesini beklemektedir.

"Sonet" şiirinde sevgiliye seslenir ve şiirinde hep ondan bahsettiğini söyler:

"Leylâ, Leylâ! qorqma sen, abdırama,*

Seniñ asret otiñda† yanğanıma.

Men zan etem baqalar abdıramaz,

Şiirimde ep seni añğanıma." (s.38)

"Totay‡ Qızğa" şiirinde sevgiliyi gördükten sonra onun hayalinin gözlerinin önünden bir an olsun gitmediğini ve onun için şiir yazdığını anlatır:

Totay qız! Men seni ilki körgende,

Özğarıp§ qaytqan** soñ, üyge kirkende:

Hayalıñ aldımдан†† birden ketmedi

Seniñçün bu gece şiir örgende. (s.46)

Şiirin devamında sevgiliyi şiirleri için kendine ilham kaynağı yaptığından bahseder ve sevgilinin şiirlerinin kaynağı olduğunu vurgular.

"Mektup" adlı şiirinde şair Leylâ isimli sevdiğine seslenir. Diğer şiirlerinde olduğu gibi sevdiğinin şiirlerinin ilhamı olduğundan bahseder:

"Leylâ, Leylâ –yaşlığımniñ ilk günahsız bülbüli,

Qalemimniñ ilk şiiri, ilhamımniñ ilk güli."

Şiirin devamında saflığı temsil eden Leylâ'ya sitem eder şair. Sevgilisi artık şehir hayatına ayak uydurmuş ve şairi unutmuştur. Eşref Şemizade'nin şiirlerinde aynı vatanına olduğu gibi sevdiğine de hep bir hasret vardır.

"Qırqlama" bölümünde şair aşkı tarif etmiş ve hayatın en önemli duygusunun aşk olduğunu dile getirmiştir:

"Eger ömür-küreş ise,

Aşq oniñ yuvasıdır.

Eger ömür-uyqu ise,

Aşq oniñ rüyasıdır." (s.165)

* Şaşırma

† Ateşinde

‡ Çok güzel

§ Uğurlayıp

** Döndükten

†† Önümden

1.2. Eşref Şemizade'nin Şiirlerinde Şiir ve Edebiyat

Şiir ve edebiyat toplumların vazgeçilmez unsurlarıdır. Tarih boyunca insanlığın duygularını dile getirdiği bu alanlar nice duygulara şahitlik etmiştir. Bir toplumun yapısını anlamak için o toplumun edebiyatına bakmak yeterli olacaktır.

Edebiyat maddesine Türkçe Sözlük ve Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi'nde şu anlamlar verilmiş: "Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın" (TDK 2005: 600), "Estetik amaçlı oldukları kabul edilen yazılı eserler bütünü" (BLSA 1986: 3514). Edebiyat ve sanatın bütün özelliklerinin birer tanıma sığdırılması imkânsızdır. Edebiyat eserinin ister tasvir edici, ister değerlendirci özelliği olan bir tanımı yapılsın, yapılan her tanım eksiktir. Bunun temel nedeni ise edebiyat eserlerinin ortak özellikleri yerine benzer özelliklerinden söz edilebilir olmasıdır (Şirin 2016: 12).

Eşref Şemizade şiiri fikirleri doğrultusunda bir araç olarak kullanmıştır. Şiirin bir amacı olduğunu vurgulamış ve kendisi de şiiri bu doğrultuda kullanmıştır. "Küneşniñ Ögüti" başlıklı şiirinde şair bu görüşlerini dile getirmiştir:

"Ey, küreşli senelerniñ yaş batırı,*

Gür qalbiñde çürük fikir uyanmasın!

Şiiriñniñ er cümlesi, er satırı

Romantika boyasına boyanmasın!" (s.64)

Şair gerçek şiirin parıldadığını vurgular. Okuyucunun şiiri okuduğunda içinde bir şeyler hissetmesi gerektiğini ve bu görevin de şaire ait olduğunu dile getirir. Ona göre şair halkla birlikte gülmeli, halkla birlikte ağlamalıdır. Halk olduğu sürece şair de vardır.

Eşref Şemizade şairliğin çok önemli olduğunu söyler ve kendisini bu unvana layık görmez. Ona göre şair olmak o kadar da kolay değildir. Firdevsî, Dante, Ömer Hayyam, Bekir Çobanzade gibi isimleri sayarak onların gerçek birer şair olduğunu vurgular. Kendisini ise basit bir yazıcı ve halkının sadık bir askeri olarak tanımlar:

"Şahsen men şair de, edip de degilim,

Bu adlar men için ilâiy bir ad.

Men, yalıñız, öz tuvğan[†] halqımdan vekilim:

Adiy bir yazıcı, sadıq bir soldat.[‡] " (s. 112)

"Özüñcelik" şiirinde şair şiire seslenir ve onunla konuşur. Şiirin nasıl olması gerektiğini anlatır. Her zaman olduğu gibi şair kendini halkına borçlu görür ve şiir sayesinde bu borcu ödemeye çalıştığını belirtir:

* Kahraman (Muzafarov 2018: 58)

[†] Akraba

[‡] Asker

"Alğışını, halq oğrunda
Küygenlerge alıp bar!
Asretlikni balalıqtan
Bilgenlerge alıp bar!" (s.118)

2.3. Eşref Şemizade'nin Şiirlerinde Vatan ve Kahramanlık

Vatan insanlar için her zaman en kutsal unsur olmuştur. Bu kutsallığın değeri elbette ki milletten millete değişiklik göstermektedir. Türk'ler için vatan vazgeçilemeyecek bir değerdir. Vatan için canını feda edebilecek bir topluluk bulunur karşımızda.

Büyük sosyal olaylarda her fert yüreğinde acı hisseder. Hep kıpırdamakta olan bir coşku vardır içinde. Ancak bu acıyı, bu coşkuyu fertlerin bir araya getirmesi, bir yürekte hissetmesi gerekir. Çünkü bu, millet olmanın gereğidir. Bu birlikteliği sağlamak, biraz da dönemin yazarlarının, şairlerinin işidir (Baydar 2012: 77).

Eşref Şemizade için şiir halkına borcunu ödemek için önemli bir yöntemdir. Bu nedenle şair birçok şiirinde vatanından, sürgünden ve ölümden bahsetmiştir. Sürgün hayatı yaşayan Kırım halkı sayısız sıkıntılar yaşamış ve hep vatan hasreti çekmiştir. Bunu çok iyi bilen ve yaşayan Şemizade'nin şiirleri bu durumu çok iyi yansıtır. Şiirlerinde Kırım halkının çektiği sıkıntıları asla unutmayacağından bahseder:

"Qan içinde azğınlarını
Halqqa bergen azabın,
Ömürbilla bağıslama,
Ömürbilla unutma!" (Yol Berme! s.88)

Şair zorunlu göç yıllarından sonra tekrar Kırım'a uğrar ve orada Kırım Tatarları'nın adının kalmadığından yakınır. Taşın toprağın adeta ona Türk halkının nerede olduğu hakkında hesap sorduğunu anlatır. Bu hesap soruş aslında kendinedir. İçinde bulunulan durum "yandıq" kelimesiyle ifade edilmiştir:

"Çatırtavğa çıqtım: – "Oğluñ qayda?" –dey.
Salğırdan* suv içtim: – "Yavruñ qayda?" –dey.
Hansarayğa kirdim: – "Halqıñ qayda?" –dey.
Biz ökünmey,[†] kim ökünsin? –Yandıq, qardaşlar!" (s.90)

"Çalışqır ve Mağrur Halqım" şiirinde Kırım halkının ayak bastığı her toprağı gül bahçesine çevirdiğini söyler. Her gidilen yer yurt edinilir ve orayı güzelleştirmek için ellerinden gelen yapılır. Şiirin devamında Lenin döneminde halkın biraz olsun

* Akarsu

† Pişman olmak

rahat ettiğini ancak daha sonra tekrar sıkıntıların başladığını anlatır. Birçok gencin tekrar cephelerde can verdiğini dile getirir:

"Evlatlarıñ silalanıp,
Cebelerge atlandı,
Biñlep yavruñ ketti tavğa –
Partizanlar iline." (s.133)

"Yüregime" şiirinde şair Sovyet yöneticilerinin verdiği sözlere inandığından ancak bunun boş bir hayal olduğunu kötü bir şekilde gördüğünden bahseder. Daha önce defalarca yaşanan zorunlu göçün hasta, yaşlı, çocuk demeden tekrar yaşandığını anlatır:

"Yirmi sekiz, otuz eki, otuz yedi, kırık dörtte
Zulümnüñ eñ yamanını ikinci "voc" uydurdu.
Bütün halqıñ hasta demey, bala-çağa, qart* demey,
Bir gecede vatanından ğurbetlikke sürdirdi." (s.141)

Şair için vatan hep özlem duyulan ve bir gün mutlaka tekrar kavuşulacak bir sevgili gibi görülür. Eşref Şemizade sürgün ve vatan konularını en iyi anlatan şairlerden biri olarak yerini almıştır.

2.4. Eşref Şemizade'nin Şiirlerinde Memleket Sevgisi/Özlemi

Eşref Şemizade her Kırımlı gibi vatan hasreti çekmiş bir şairdir. Ömrü boyunca memleketine dönmenin hayalini kurmuş ve bu hayallerini şiirlerine yansıtmıştır. Şair ne yazık ki memleketine ölümünden sonra ebedî olarak kavuşabilmiştir. Şair memleketinin bir akşamını "Akşam Deñiz Yalısında[†]" şiirinde şöyle tasvir eder:

Mavı kök deñizniñ tüsimen[‡] qarışıp,
Sıñırsız ufuqtan suvunmaq istey.
Aynıñ mor şavlesi,[§] dalğaman barışıp,
Mudavmet denizde cuvunmaq istey. (s.28)

Şair çok sevdiği vatanından sürgün edilmesini bir türlü hazmedemez. Ona göre -ki gerçekten de durum böyledir- Sovyetlerin yaptığı tam bir soykırımdır. "Romaniyadan" şiirinde şair bu durumu belirtir:

"Zeval boldı, pan, jandarma, polisler,
Er avlağa qan tamğası saldılar.
Kelgen-ötken bir zamanda soravsız

* Yaşlı

† Sahil, kıyı

‡ Renk

§ Işık

Malımızı-mülkimizni aldılar." (s.44)

Eşref Şemizade şiirlerinde bazen soydaşlarına seslenir ve memleket için çok çalışmak gerektiğini belirtir. Onlara bu konunun önemli olduğunu dile getirip onları çalışma konusunda teşvik eder. "Köyge Mektup" şiirinde bunun bir örneğini görürüz:

"Zümrüt çöller bizden alet,

Sizden ise ğayret istey.

Traktorlar kırtışlarını

Aqtar-tönter etmek istey." (s.71)

Şair uzaklara sürülse de memleketini hiç unutmaz. Bunu her fırsatta dile getirir. Çünkü çocukluğu Kırım'ın eşsiz doğasında geçmiştir. İnsan en çok çocukluğunu özler. Şair de bunu dile getirir ve bir gün mutlaka köyüne, memleketine döneceğini söyler:

"Unutmaycaqman öz köyim, ocağımını,

Şeñli evim, qaraltım, qonağımını,

Qırımniñ yeşil çöllerin, bağlarını,

Bilgi alğan mektebim, sabağımını." (s.80)

Şiirin devamında şair adeta çocukluğunda yaşadığı yılları bize bir film sahnesi tadında sunar. Şiiri okurken kendimizi bir anda şairin köyünde buluruz. O sahneleri şairle birlikte yaşarız. Bu da şairin memleket özlemini şiirine ne kadar iyi yansıttığının göstergesidir.

"Mor Qaranfil" şiirinde şair bir karanfil çiçeğine seslenir ve mücadele veren halk için onun da o yolda yanmasını ister. Şair bu kutlu davada herkesin elinden gelen mücadeleyi vermesini beklemektedir:

"Saçılınsınlar bu inciler

Halq denilgen taşqınğa.

Yan, qaranfil, saç qoquñını

Halqımızniñ eşqına." (s.108)

Son olarak Eşref Şemizade vasiyet niteliği taşıyan bir dileğini dile getirir ve bu dileği aslında kabul olur. Çünkü şair ömrü boyunca vatani için verdiği mücadeleyi sürgünde geçirmiştir. 1978 yılında Rusya'da vefat ettikten sonra cenazesi Kırım'a, doğduğu topraklara, götürülür. "Arzum" şiiri bu nedenle önemlidir:

"Ayatım sönse de, iç sönmez bar arzum:

Mekânım Qırım edi, Qırım olsun mezarım.

Kerekmey mermer taş qabrimniñ üstinde;

Eñ qolay dürbe taş, Toprağım, öziñde." (s.109)

2.5. Eşref Şemizade'nin Şiirlerinde Doğa

Eşref Şemizade birçok konuda şiir yazmıştır. Bu konulardan biri de doğadır. Şiirlerinde mevsimlerin değişik özelliklerinden, yaşadığı bölgelerin doğasından ve doğanın onun üzerinde bıraktığı etkilerden bahsetmiştir.

"Qış Kele" şiirinde kış mevsiminin gelmesinden bahseder. Kış mevsimini ak sakallı bir dedeye benzetir:

"Gece uzay, kün kısqara,*

Suvuq arta, yuksele.

Artıq endi ağır-sabır

Aq saqallı qış kele." (s.25)

"Çölde Yaz Akşamı" şiirinde şair çölde geçirdiği bir günü anlatır. Çöl iklimini tasvir ederek okuyucuya o akşamı yaşatır. Şair çölde geçirdiği bu akşamdan gayet memnundur ve çöl havasını sevmiştir:

"Cigeriñe sinip qala

Temiz ava qoqusı..." (s.26)

"Gece" şiirinde Eşref Şemizade gecenin güzelliğini gözler önüne serer. Şair burada Ay'ı daha önce yapılan benzetmelerden farklı olarak ilginç bir şekilde limona benzetir; bu durum da şairin özgünlüğünün bir sonucudur. Şiirin devamında şair gecenin kendisi için bir ilham kaynağı olduğunu dile getirir:

"Men diñleyim, o yırlay,

İlhamım oynay.

İlhamıma eş ola,

Limon betli ay." (s.53)

"Fırtına" şiirinde şair Karadeniz'in hırçın dalgalarından bahseder. Fırtınanın kendi içinde alt üst olmuş duygularına da tercüman olacağını düşünür. Fırtınayla birlikte kendi içindeki duyguların da yüreğinden kalemine döküleceğini düşünür:

"Belki benim ruhim da, yüregim de;

Yükseklerge talpınıp, ilham alar;

Belki benim oñaytız qalemim de,

Senmen birge fırtına marşı çalar." (s.55)

Şiirin devamında şair denize de seslenir, denizin kalbine dökülerek fırtınayla birlikte göğe yükselmek istediğini daha sonra da çığ olup toprağa düşmek istediğini dile getirir. "Tasavvur" şiirinde ise şair tabiata âşık olduğunu söyler ve ilham kaynaklarından birinin de tabiat olduğunu vurgular:

* Kısılıyor

"Tasavvurnen tabiatqa aşiq olıp,
Belki de bu satırlarını yazmaz edim.
Burçaq urğan ğoncelerday birden solıp,
Aşq otınıñ alevinen yanmaz edim." (s.63)

2.6. Eşref Şemizade'nin Şiirlerinde Dostluk

Eşref Şemizade için dostluk önemli bir kavramdır. Çünkü o vefalı olmanın önemini bilmektedir. Şair kimi zaman dostlarına şiir yazmış kimi zaman da dostluk üzerine dizeler kaleme almıştır. İncelediğimiz eserde bu konuda çok fazla şiir yer almamaktadır.

"Yañı Yılıñ Kutlı Bolsın!" şiirinde arkadaşına seslenir ve herkesin yeni yılı kutlarken kendisinin yalnız olduğundan bahseder. Dünyanın kendisi için bir azap olduğunu belirtir ve onu kimlerin hatırladığını merak eder:

"Bugün aqşam cümle âlem cıyın,* bayram yapqanda,
Hayırlavlar, öpüşlennen dünya tolıp taşqanda,
Biz zavallı mahbüslerni acep bugün kim añar?
Yürekni kim tınçlandırır,† bizni kimler hatırlar?!" (s.85)

Şiirin devamında kendi sorusuna cevap verir ve onu eş dost kimsenin hatırlamadığını düşündüğünü söyler. Yalnız olmanın da verdiği duygusallıkla kendini kötü hissetse de tek dileğinin halkının ve yurdunun bağımsızlığını görmek olduğunu vurgular.

"Qırqlama" bölümünde şair dostlukla paylaşılan sevincin arttığından, üzüntünün ise azaldığından bahseder. Dostluk şair için önemlidir; şiirlerine de bu şekilde yansımıştır.

2.7. Eşref Şemizade'nin Şiirlerinde Ferdî Konular

Eşref Şemizade şiiri hayatın bir aynası olarak gördüğü için hayatın her alanıyla ilgili şiirler kaleme almıştır. Sürgün hayatıyla birlikte hayatın her alanına şahit olan şair tecrübelerini şiirlerine yansıtmıştır.

Henüz 17 yaşındayken yazdığı "Leninge" şiirinde şair Lenin'e olan hayranlığını dile getirmiştir. Burada Lenin için ayrı bir parantez açmak gerekir. Lenin, Sovyet döneminde Rusya'nın hakimiyeti altında bulunan diğer milletlere özgürlükler konusunda önemli adımlar atmıştır. Bu nedenle Kırım halkı tarafından Lenin değerli bir isim olarak kabul edilir. Bu şiir sayesinde şair edebî çevreler tarafından fark edilmiştir. Şair Lenin'i kurtuluşun anahtarı olarak görür:

"Mazlum halq
Betiñde qurtuluş oquy." (s.33)

* Şölen, toplantı

† Sakinleştirir

Şiirin devamında şair Lenin'in mezarını bir türbeye benzetir ve onun yanına giderek ateş olup yanmak istediğini belirtir:

"Sav bolıp,
Muqaddes türbeñe barsam,
Qav bolıp,
Türbeñde çaqmaqqa yansam" (s.33)

"Oqumağa Kettik Biz" şiirinde Eşref Şemizade kız çocuklarının okutulmamasına değinir. Bir kız çocuğunun ağzından yazılan şiirle okumanın önemine değinir. Kız çocuklarının okumasının günah olduğunun söylenmesine karşı çıkar ve bunu kabullenemez:

"Ösmür* qızlarğa
Oqumaq günâ—
Degen yalanlar qaydan çıqqan?
Kimler buyurğan,
Kimler uydırğan,
Kimler bularnı qattı tutqan?" (s.39)

Aynı şiirde şair yine Lenin'e değinir ve okumaya giden kız çocuğuna Lenin heykelinin gülümsediğinden bahseder:

Mektep zalında,[†]
Sahna yanında,
Ulu Lenin eykeli tura,
Sabamı, aqşamımı,
Ne vaqıt baqsam,
Lenin maña külümsep tura. (s.42)

Şiirin sonunda şair kızların okumasının günah olmadığından bahseder ve ilmin en önemli edep olduğunu vurgulayarak şiiri bitirir:

"Yaşasın edep,
Yaşasın mektep —
Bundadır ilimniñ sırası." (s.43)

"Dert Taltinke" şiirinde şair gençlerin özlerini kaybetmesine değinir. Büyüyen gençlerin kendi dillerini hor görmesinden ve isimlerini değiştirerek yabancı isimler almasından bahseder:

* Büyük

† Salon

"Amma olar, ösip-büyüp,
"Aqıl-baliğ" olğan soñ.
Ana tilde söylenmekni
Ayıp bir şey sayğan soñ,
Öz adını begenmeyip,
"Janik" olğan Temircan" (s.93)

Şair özenti sonucu hayatlarını değiştiren insanların durumunu gözler önüne serer ve bu durumun yanlışlığını dile getirir. Dilin bir insanın kimliği olduğunu vurgular. Dile sahip çıkmanın önemini hissettirir.

"Emirametniñ İnatlığı" şiirinde Eşref Şemizade çevresine bir şekilde sürekli zarar veren bir insandan bahseder. Şiir karakterin ağzından yazılmıştır. Komşularıyla, eşiyle, arkadaşlarıyla kötü geçinen bu karakter her türlü kötü davranışı göstermektedir. Şair bu karakterle aslında insanların zaman zaman birbirlerine yaptıkları kötülükleri anlatır. Karakter o kadar aldatıcıdır ki din konusunda bile bu davranışından vazgeçmez:

"Aram etni "elal", —dep sattırtmasam." (s.95)

"Tıñ* curalmam, soñ bu iş duyulmasın,—

Dep Allağa adaqlar adatmasam;

Dört-beş ayda bir mevlüt oquttırıp,

Tañrini de özimçe aldatmasam." (s.96)

Sonuç

Eşref Şemizade hayatın her alanıyla ilgili şiirler kaleme almıştır. Sürgün hayatıyla birlikte şair aslında her duygunun özlemini çekmiştir. Aşk, vatan, dostluk, doğa gibi birçok kavram, şair için kavuşmayı temsil etmektedir.

Aşk ve sevgiliye yazılan şiirler Şemizade'de kendine oldukça fazla yer bulmuştur. Şair sevgiliyi her zaman özlemlerle anmıştır. Her zaman hasret kalınan sevgili şairin ilhamlarından biridir. Bunu birçok şiirinde vurgulayan şair, sevgili olmazsa şiir yazamayacağını dile getirir.

Şiir ve edebiyat konusunda da şiirler yazan şair şiirinin amacının soydaşlarına yardımcı olmak ve bağımsızlık yolunda onlara destek vermek olduğunu dile getirir. Şiirin hayata dokunursa var olacağını söyleyen Şemizade, bu amaç doğrultusunda şiirlerini kaleme almıştır.

Vatan ve kahramanlık konusu da şair için önemli kavramlardan biridir. Tarih boyunca defalarca soykırıma uğramış ve sürgün edilmiş bir milletin ferdi olan Şemizade şiirlerinde vatan duygusuna yer vermeyi elbette ihmal etmemiştir.

* Sakin

Vatanın kurtuluşunun çalışmaya bağlı olduğunu dile getiren şair halka seslenmiş ve bu yolda çalışarak, çaba göstererek başarıya ulaşılacağını söylemiştir.

Sürgün hayatının insan hayatına katacağı en önemli duygu memleket sevgisi ve özlemidir. Eşref Şemizade yıllarca memleketinden ayrı kalarak bu özleme yakından tanıklık etmiştir. Şiirlerinde köyüne, memleketine, dost ve akrabalarına duyduğu özlemi yansıtmış ve bu özlemin bir gün mutlaka son bulacağını ümit etmiştir.

Şemizade Kırım'ın ya da sürgün hayatı yaşadığı yerlerin doğası hakkında da şiirler kaleme almıştır. Kırım'ın eşsiz doğasından bahsederken süslü anlatımlar tercih eden şair, özlem duygusuyla birleşen sevgisini dile getirmiştir. Köyünü, memleketini anlatan şair bu yerlerin doğasını öyle güzel tasvir etmiştir ki adeta okuyucuya bahsedilen yerlere yolculuk yapma imkânı vermiştir.

Genel olarak "vefa" duygusuna çok önem veren şair için dostluk da önemli kavramlardan biridir. Dostları için şiirler yazan Şemizade dostluğun bir insan için en önemli duygulardan biri olduğunu vurgulamıştır. Kendisi de dostlarına karşı her zaman vefalı olmaya çalışmıştır. Acıların dostlarla azaldığını, mutluluğun dostlarla arttığını dile getirmiştir.

Ferdî konularda birçok soruna ve konuya değinen şair, Lenin'e olan hayranlığını da dile getirmiştir. Onun özgürlükler konusunda önemli bir lider olduğunu düşünmüş ve ona olan sevgisini defalarca dile getirmiştir.

Okumanın ve bilimin önemli olduğunu düşünen Şemizade, vatanın kurtuluşunu her zaman çalışmak, okumak ve bilimde aramıştır. Bu nedenle şiirlerinde kız çocuklarının okumasının önemine değinmiştir.

Dini doğru anlamının önemini ifade ederken insanların eksik bilgilerle dini yanlış yorumlamalarının geri kalmanın en büyük nedenlerinden biri olduğunu da vurgulamıştır.

KAYNAKÇA

Ertane Baydar, A. S. (2012). Şakir Selim'in Şiirlerinde Vatan Sevgisi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 32, 73-94.

Karaduman, Y. E. (2021). Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler" Adlı Eserinde Dil ve Üslup. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 702738.

Kırımlı, H. (2010). *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler (1905-1916)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Muzafarov, R. N. (2018). *Kırım Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi-Rusça Sözlük*. (Çev.). Nariman Seyityahya. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Saydam, A. (2010). *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Şemizade, E. (2008). *Saylama Eserler Cilt:1*. Kırım: Aqmescit

Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi. *Türk Dili Dergisi CX(780)*, 12-31.

Toker, M. (2004). İsmail Gaspıralı ve 'Dilde Birlik' Fikri Üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 16, 31-45.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

<https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 19.12.2022.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Kırım tarih boyunca çatışmaların yaşandığı bir alan olmuştur. Türk kavimlerinin uzun yıllardır yerleşim yeri olan bu alan birçok kez sürgün hayatlara şahitlik etmiştir. Karadeniz'in kuzeyinde yer alan Kırım yarımadası uzun yıllar Kırım Tatar halkının yaşadığı ata toprağıdır. En son Ukrayna'ya bağlı olan Kırım Tatar Cumhuriyeti geçmiş yıllarda olduğu gibi yine Rusya tarafından 2014 yılında ilhak edilmiştir. Sürekli baskılara maruz kalan Kırım halkı ne yazık ki yine Rusya'nın dayatmalarıyla karşı karşıyadır. Rusya Kırım'ı her zaman güvenliğinin en önemli noktası görmüştür. Kırım halkı ise tüm bu asimilasyon ve yıldırma çalışmalarına karşı her zaman milli kimliklerini koruyarak karşı koymaya çalışmış ve yapılan baskılara boyun eğmemiştir. Bu alanda en önemli birliktelik dil ile sağlanmaya çalışılmıştır. Kırım Tatar şairi Eşref Şemizade, Kırım Tatar edebiyatının önde gelen isimlerindenidir. Kırım halkının değişmeyen kaderi olan göçler ve soykırım konularından başlayarak birçok konuda şiir yazmış olan şair halkının hislerine tercüman olmuştur. Bu çalışma Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler" adlı kitabındaki şiirlerinden hareketle okuyucuya vermek istediği iletilerin tespit edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca Kırım Tatar edebiyatına şairin penceresinden bakarak dönemin edebiyatı hakkında bilgi sahibi olunması da amaçlanmıştır. Eşref Şemizade'nin "Saylama Eserler"inde yer alan şiirler konularına göre tasnif edilmiştir. Eşref Şemizade şiir dilini etkin bir şekilde kullanan şairler arasında yer almaktadır. Eşref Şemizade'nin dönemin önemli şairlerinden ve düşünce adamlarından biri olarak ortaya koymuş olduğu eserler Kırım halkına her zaman güç vermiş ve yol göstermiştir. Şiirlerini hayatta ne hissetmişse o doğrultuda yazan şair, birçok farklı konuda şiir yazmıştır. Eşref Şemizade incelediğimiz eserinde; aşk ve sevgiliye şiirler, şiir ve edebiyat, vatan ve kahramanlık, memleket sevgisi/özlemi, doğa, dostluk ve ferdî konularda şiirler kaleme almıştır. Bu konular şairin ruh dünyasını yansıtmaktadır. Eşref Şemizade'nin incelediğimiz eserinde genel olarak işlenen en önemli konulardan biri aşk temasıdır. Şair esere "İlkin Sevgi" şiiriyle başlıyor. Bu şiiriyle şair her zaman sevmek istediğinden bahsetmektedir. Şiirin devamında sevgilinin onu sevmemesinde korktuğunu anlatmakta ve ondan kendisinin içini rahatlatacak davranışlarda bulunmasını istemektedir. Şair şiirlerinin çoğunda sevgiliye seslenmekte ve ondan kendisine ümit verecek sözler söylemesini beklemektedir. "Mektup" adlı şiirinde şair Leylâ isimli sevdiğine seslenir. Diğer şiirlerinde olduğu gibi sevdiğinin şiirlerinin ilhamı olduğundan bahseder. Şiirin devamında saflığı temsil eden Leylâ'ya sitem eder şair. Sevgilisi artık şehir hayatına ayak uydurmuş ve şairi unutmuştur. Eşref Şemizade şiiri fikirleri doğrultusunda bir araç olarak kullanmıştır. Şiirin bir amacı olduğunu vurgulamış ve kendisi de şiiri bu doğrultuda kullanmıştır. "Küneşniñ Ögüti" başlıklı şiirinde şair bu görüşlerini dile getirmiştir. Şair gerçek şiirin parıldadığını vurgular. Okuyucunun şiiri okuduğunda içinde bir şeyler hissetmesi gerektiğini ve bu görevin de şaire ait olduğunu dile getirir. Ona göre şair halkla birlikte gülmeli, halkla birlikte ağlamalıdır. Halk olduğu sürece şair de vardır. Eşref Şemizade için şiir halkına borcunu ödemek için önemli bir yöntemdir. Bu nedenle şair birçok şiirinde vatanından, sürgünden ve ölümden bahsetmiştir. Sürgün hayatı yaşayan Kırım halkı sayısız sıkıntılar yaşamış ve hep vatan hasreti çekmiştir. Bunu çok iyi bilen ve yaşayan Şemizade'nin şiirleri bu durumu çok iyi yansıtır. Şiirlerinde Kırım halkının çektiği sıkıntıları asla unutmayaçağından bahseder. Eşref Şemizade her Kırımlı gibi vatan hasreti çekmiş bir şairdir. Ömrü boyunca memleketine dönmenin hayalini kurmuş ve bu hayallerini şiirlerine yansıtmıştır. Şair ne yazık ki memleketine ölümünden sonra ebedî olarak kavuşabilmiştir. Şairin şiirlerinde bahsettiği konulardan biri de doğadır. Şiirlerinde mevsimlerin değişik özelliklerinden, yaşadığı bölgelerin doğasından ve doğanın onun üzerinde bıraktığı etkilerden bahsetmiştir. Eşref Şemizade için dostluk önemli bir kavramdır. Çünkü o vefalı olmanın önemini bilmektedir. Şair kimi zaman dostlarına şiir yazmış kimi zaman da dostluk üzerine dizeler kaleme almıştır. İncelediğimiz eserde bu konuda çok fazla şiir yer almamaktadır. "Yañı Yılıñ Kutlı Bolsın!" şiirinde arkadaşına seslenir ve herkesin yeni yılı kutlarken kendisinin yalnız olduğundan bahseder. Dünyanın kendisi için bir azap olduğunu belirtir ve onu kimlerin hatırladığını merak eder. Şemizade şiiri hayatın bir aynası olarak gördüğü için hayatın her alanıyla ilgili şiirler kaleme almıştır. Sürgün hayatıyla birlikte hayatın her alanına şahit olan şair tecrübelerini şiirlerine yansıtmıştır. Henüz 17 yaşındayken yazdığı "Leninge" şiirinde şair Lenin'e olan hayranlığını dile getirmiştir. Burada Lenin için ayrı bir parantez açmak gerekir. Lenin, Sovyet döneminde Rusya'nın hakimiyeti

altında bulunan diğer milletlere özgürlükler konusunda önemli adımlar atmıştır. Bu nedenle Kırım halkı tarafından Lenin değerli bir isim olarak kabul edilir. Bu şiir sayesinde şair edebî çevreler tarafından fark edilmiştir. Şair Lenin'i kurtuluşun anahtarı olarak görür. "Oqumağa Kettik Biz" şiirinde Eşref Şemizade kız çocuklarının okutulmamasına değinir. Bir kız çocuğunun ağzından yazılan şiirle okumanın önemine değinir. Kız çocuklarının okumasının günah olduğunun söylenmesine karşı çıkar ve bunu kabullenemez. Şair özenti sonucu hayatlarını değiştiren insanların durumunu gözler önüne serer ve bu durumun yanlışlığını dile getirir. Dilin bir insanın kimliği olduğunu vurgular. Dile sahip çıkmanın önemini hissettirir. Dini doğru anlamının önemini ifade ederken insanların eksik bilgilerle dini yanlış yorumlamalarının geri kalmanın en büyük nedenlerinden biri olduğunu da vurgulamıştır.

EXTENDED SUMMARY: Crimea has been an area of conflict throughout history. This area, which has been the settlement of Turkish tribes for many years, has witnessed exile lives many times. The Crimean peninsula which is located in the north of the Black Sea, is the fatherland of the Crimean Tatar people for many years. The Crimean Tatar Republic, which was last affiliated to Ukraine, was annexed by Russia in 2014, as in previous years. The Crimean people, who are subjected to constant pressures, are unfortunately again facing the impositions of Russia. Russia has always regarded Crimea as the most important point of its security. The people of Crimea, on the other hand, have always tried to resist all these assimilation and intimidation efforts by preserving their national identities and did not bow to the pressures. The most important unity in this field has been tried to be achieved with language. The Crimean Tatar poet Eşref Şemizade is one of the leading figures of Crimean Tatar literature. The poet, who has written poems on many subjects, starting from the unchanging fate of the Crimean people on the subjects of migration and genocide has been an interpreter of the feelings of his people. This study has been prepared to determine the messages which Eşref Şemizade wants to give to the reader, based on his poems in his book " Saylama Eserler ". It is also aimed to have information about the literature of the period by looking at the Crimean Tatar literature through the poet's window. The poems included in Eşref Şemizade's " Saylama Eserler" have been classified according to the subjects of the poems. Eşref Şemizade is among the poets who use the language of poetry effectively. The works of Eşref Şemizade, as one of the important poets and thinkers of the period, have always given strength and guidance to the Crimean people. The poet, who wrote his poems in the direction of what he felt in life, wrote poems on many different subjects. In the works we have reviewed, Eşref Şemizade drew up poems about love and lover poetry and poetry and literature, homeland and heroism, love/longing for the country, nature, friendship, and individual subjects. These subjects reflect the spirit world of the poet. One of the most important topics covered in general in the work of Eşref Şemizade that we have examined is the theme of love. The poet begins the work with the poem " İlkin Sevgi". With this poem, the poet talks about the fact that he always wants to be loved. In the continuation of the poem, he tells that he is afraid that his lover doesn't love him and asks her to do behaviours that will comfort him. In most of his poems, the poet addresses his beloved and expects her to say words that will give him hope. In his poem "Mektup", the poet calls out to his beloved named Leyla. As in his the other poems, he mentions that the one he loves is the inspiration of his poems. In the continuation of the poem, the poet reproaches Leyla representing purity. His lover has now adapted to city life and forgotten about the poet. Eşref Şemizade used poetry as a tool of in line with his ideas. He emphasized that poetry has a purpose and he used poetry in this direction too. In his poem titled "Küneşniñ Ögüti", the poet expressed these views. The poet emphasizes that real poetry shines. He mentions that the reader should feel something when he/she reads the poem and that this duty belongs to the poet. According to him, a poet should laugh with the people and cry with the people. As long as there are people, there are poet. For Eşref Şemizade, poetry is an important method to pay his debt to his people. For this reason, the poet has mentioned his homeland, exile and death in many of his poems. The people of Crimea, who live a life of exile, have experienced numerous troubles and have always suffered from homesickness. The poems of Şemizade, who knows and lives numerous troubles and homesickness very well, reflect this situation very well. In his poems, he mentions that he will never forget the sufferings of the Crimean people. Eşref

Şemizade is a homesick poet like every Crimean citizen. Throughout his life, he dreamed of returning to his homeland and reflected these dreams in his poems. Unfortunately, the poet was able to regain his homeland forever after his death. One of the subjects that the poet talks about in his poems is nature. In his poems, he talked about the different characteristics of the seasons, the nature of the regions where he lived and the effects of nature on him. For Eşref Şemizade, friendship is an important concept. Because he knows the importance of being loyal. The poet sometimes wrote poems to his friends and sometimes the wrote verses of friendship. There are not many poems on this subject in the work we examined. In his poem "Yañı Yılıñ Kutlı Bolsın!" he calls out to his friend and mentions that he is alone while everyone is celebrating the new year. He indicates that the world is a torment for him and wonders who remembers him. Since Şemizade sees poetry as a mirror of life, he wrote poems about every field of life. The poet who witnessed every aspect of life with his life of exile reflected his experiences in his poems. He expressed his admiration for the poet Lenin in his poem "Leninge", which he wrote when he was only 17 years old. It is necessary to open a seperated parenthesis for Lenin here. Lenin took important steps in the issue of freedoms to other nations that were under the domination of Russia during the Soviet period. That's why Lenin is considered a valuable name by the Crimean people. Thanks to this poem, the poet has been noticed by the literary environment. The poet sees Lenin as the key to salvation. Eşref Şemizade mentions the lack of education of girls in his poem "Oqumağa Ketik Biz". He touches on the importance of education with a poem that was written from a the mouth of a girl. He opposes being told that it is a sin for girls to study and cannot accept it. The poet reveals the situation of people whose living have changed as a result of wannabe and expresses the inexactitude of situation. He emphasizes that languages is identity of a person. It makes you feel the importance of laying claim to the language. While expressing the importance of understanding religion correctly, he also emphasized that people's misinterpretation of the religion with incomplete information is one of the biggest reasons for lagging behind.